

Wojciechowski, Zdzisław A.

Skład Towarzystwa Naukowego Warszawskiego : (kadencja 2001-2003) : Wspomnienia pośmiertne : Zofia Kasprzyk (1917-2002)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 65, 107-109

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

których na czoło wysuwają się pionierskie, niezwykle cenne rozprawy poświęcone gazetom ulotnym. To właśnie on zwrócił uwagę na ten typ źródła, wykazał jego przydatność badawczą, wypracował metodykę analizy. W wyniku wieloletniej kwerendy, prowadzonej w licznych bibliotekach i archiwach polskich i zagranicznych (Francja, Niemcy, Rosja, Szwecja, Anglia, Włochy, Słowacja, Czechy, Holandia, Węgry, Dania, Austria) powstało fundamentalne dzieło: *Gazety ulotne polskie i Polski dotyczące XVI–XVIII w.* (t. 1, Wrocław 1977, t. 2 Wrocław 1984, t. 3 Wrocław 1990), w którym odnotowano i opisano 1974 pozycje, z tego połowę nieznaną dotąd badaczom i nie figurującą w Bibliografii Estreichera. Kolejne *opus vitae* Konrada Zawadzkiego ukazało się już po jego śmierci. Jest to wydana przez Bibliotekę Narodową wielka monografia pt. *Początki prasy polskiej. Gazety ulotne i seryjne XVI–XVIII w.* (ss. 440, Warszawa 2002), w której autor przedstawił rozwój prasy w dawnej Polsce, podsumowując w ten sposób swe wieloletnie badania.

Prof. Zawadzki był czynnym członkiem wielu towarzystw naukowych, m.in. Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Towarzystwa Przyjaciół Książki, Towarzystwa przyjaciół Warszawy, Zaiksu, Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauk. W r. 1991 został wybrany członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. już sam zestaw tych organizacji mówi wiele o Jego zainteresowaniach naukowych i pasjach. Książka, prasa, dzieje Warszawy – oto główne wątki jego pracy, którym był wierny przez całe swe życie. Zmarł w Warszawie 3 VII 2002 r. Mimo, że żył długo, wydaje się, iż odszedł za wcześnie.

Maria Bogucka

ZOFIA KASPRZYK (1917–2002)

W dniu 24 lipca 2002 roku zmarła nagle prof. dr Zofia Kasprzyk, emerytowany profesor zwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego, były długoletni kierownik Zakładu Biochemii Roślin Instytutu Biochemii UW. Zofia Kasprzyk urodziła się 2 lutego 1917 roku w Bronowicach Małych koło Krakowa. W 1936 roku rozpoczęła studia na Wydziale Rolniczym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, które zostały jednak przerwane wybuchem II wojny światowej. Studia te podjęła na nowo w roku 1945 uzyskując tytuł magistra inżyniera rolnika na podstawie pracy pt. *Wpływ wędnięcia na pobieranie azotu i syntezę białka w liściach tytoniu* wykonanej pod kierunkiem jej przedwojennego opiekuna naukowego,

profesora Michała Korczewskiego. Zanim uzyskała dyplom magisterski w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego Uniwersytetu Warszawskiego podjęła równoległe studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego, specjalizując się, pod kierunkiem profesora Kazimierza Bassalika, w fizjologii roślin. W 1949 roku studia te ukończyła uzyskując dyplom magistra biologii. W roku 1948, a więc jeszcze przed ukończeniem na Uniwersytecie Warszawskim drugiego wydziału, rozpoczęła pracę zawodową w Zakładzie Biochemii Głównego Instytutu Chemii Przemysłowej w Warszawie, pod kierunkiem prof. Ireny Chmielewskiej. Tam też przygotowała rozprawę doktorską pt. *Substancje czynne nagietka* obronioną w roku 1951 na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UW (formalnym promotorem pracy był prof. Kazimierz Bassalik). W roku 1956 przyznano Jej tytuł docenta na podstawie prac wykonanych w Głównym Instytucie Chemii Przemysłowej, które miały charakter aplikacyjny i nie były w związku z tym publikowane. W 1953 roku uruchomiła i poprowadziła w Katedrze Fizjologii Roślin UW, pracownię z biochemii dla studentów biologii. Pracownia ta stała się jednym z zaczątków nauczania biochemii na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UW. Uczestniczyła następnie, pod kierunkiem prof. Ireny Chmielewskiej, w organizacji Katedry Biochemii, powstałej ostatecznie na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UW w 1958 roku oraz w przygotowaniach do wprowadzenia na Uniwersytecie Warszawskim, w ramach kierunku studiów „biologia” specjalizacji „biochemia”. W latach 1958–1960, jako stypendystka Fundacji Rockefellera, odbyła dwuletni staż naukowy w słynnym Radiation Laboratory w Berkeley w Kalifornii, gdzie miała zaszczyt współpracować w badaniach nad fotosyntetyczną asymilacją dwutlenku węgla przez rośliny z profesorem Melvinem Calvinem – późniejszym laureatem nagrody Nobla w dziedzinie chemii. Po powrocie z USA, włączyła się aktywnie w prace naukowo-badawcze i zajęcia dydaktyczne prowadzone w Katedrze Biochemii UW. Tam też została w 1964 roku kierownikiem jednego z Zakładów nazwanego pierwotnie Zakładem Badania Składników Organizmów Żywych, którego nazwa została później, w 1976 roku, zmieniona na Zakład Biochemii Roślin; kierowała nim aż do przejścia w 1987 roku na emeryturę. W roku 1967 uzyskała tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w roku 1974 tytuł profesora zwyczajnego.

Jej zainteresowania naukowe dotyczyły przede wszystkim tzw. wtórnego metabolizmu roślin wyższych. Szczególnie wiele uwagi poświęciła wyjaśnianiu struktury chemicznej, lokalizacji wewnątrzkomórkowej, biosyntezy, transportu oraz funkcji biologicznych terpenoidów roślinnych w roślinach z rodziny *Compositae*. Jej ulubionym materiałem badawczym

był nagietek lekarski (*Calendula officinalis* L.) – roślina nadzwyczaj bogata w różnego rodzaju substancje natury terpenoidowej, m.in. pentacykliczne mono- i polihydroksylowe alkohole triterpenowe i ich estry, saponiny triterpenowe, sterole i tokoferole. Z tego zakresu opublikowała, nie licząc streszczeń referatów i doniesień zjazdowych, ok. 70 prac doświadczalnych, w dużej części umieszczając je w prestiżowych czasopismach międzynarodowych m.in. w „Phytochemistry”, „Tetrahedron”, „Physiologia Plantarum”, „Steroids”. Publikacje te sprawiły, iż Zakład Biochemii Roślin Instytutu Biochemii UW zyskał opinię liczącego się w świecie ośrodka studiów nad terpenoidami roślinnymi, o czym dobitnie świadczyły owocne kontakty naukowe z zagranicznymi ośrodkami naukowymi, liczne krótko – i długoterminowe staże jej współpracowników w renomowanych laboratoriach biochemicznych Wielkiej Brytanii i USA, liczne staże odbywane przez badaczy z różnych ośrodków krajowych i zagranicznych w kierowanym przez nią Zakładzie oraz wspólne z ośrodkami zagranicznymi publikacje naukowe.

Bardzo owocna była również działalność profesor Zofii Kasprzyk w zakresie dydaktyki oraz kształcenia młodych kadr naukowych. Wychowała całą rzeszę biochemików; pod jej kierunkiem 107 studentów wykonało swoje prace magisterskie, wypromowała 8 doktorów. Wielu jej wychowanków zajmuje obecnie stanowiska profesorskie, lub inne ważne stanowiska kierownicze w różnych uczelniach wyższych lub innych instytucjach naukowych w kraju i zagranicą. Część z nich, idąc w jej ślady, kontynuuje zainicjowaną przez nią problematykę metabolizmu i funkcji terpenoidów roślinnych.

Nagle odejście Profesor Zofii Kasprzyk 24 VII 2002 wywołało głęboki żal u Jej byłych współpracowników i uczniów. W naszej pamięci pozostanie nie tylko wybitną uczoną i organizatorem badań naukowych oraz dydaktyki, lecz także niezwykle silną indywidualnością, osobą, która dowiodła, że nawet dysponując bardzo skromnymi możliwościami techniczno-warsztatowymi można podejmować i osiągać bardzo ambitne cele naukowe oraz zapewnić studentom wysoki poziom dydaktyki a młodemu współpracownikom troskliwą i inspirującą opiekę.

Zdzisław A. Wojciechowski